In: *Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.* Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4

HOVORENÁ PODOBA JAZYKA V MESTE AKO METODOLOGICKÝ ODKAZ A VÝZVA

Vladimír Patráš

THE SPOKEN FORM OF AN URBAN LANGUAGE AS A METHODOLOGICAL BEQUEST AND CHALLENGE

The research of spoken urban communication in 1961 – 65 has, after some break, developed again in the last decades of the 20th century. The observation of utterances in selected communication spheres and situations has been sporadically done in some urban localities relying on the verified research methods from the 1960s, gradually being enhanced with a sociolinguistic dimension. The research was not continued systematically at the turn of the centuries. A group of Banska Bystrica Sociolinguistic School members have developed specified research in Central Slovakia within a grant research project (project coordinator J. Findra; 2007 – 2009). Concluding the phase of the field research seems to be a good time for the first comparison of the 1980s and today`s findings.

KEYWORDS
language, linguistics, speech communication, communication sphere, town, sociolinguistics, Banska Bystrica Sociolinguistic School, national language, spoken form of urban Slovak, grant project

Leitmotív, zámery a inšpirácie týchto úvah podmieňuje niekoľko okolností. Čelnú pozíciu zaberá prepojenie s ústrednou tematikou medzinárodného vedeckého podujatia. V jednotlivých pokračovaniach seriálu banskobystrických konferencií o komunikácii je téma tradične aktualizovaná ako výzva na sledovanie bipolárnych, dynamicky prepojených kategórií. Vlastným predmetom štúdie sa v tomto zmysle stáva kontrastívny metodologický pohľad na bezprostredné ústne jazykové prejavy, uplatňujúce sa v mestských a priľahlých vidieckych sociokomunikačných podmienkach. V jadre sa teda nachádza stratifikovaný komunikačný útvar, ktorý sa popri odraze osobitostí svojho prostredia (Banská Bystrica na prelome 80. a 90. rokov 20. storočia) netajil ambíciami zovšeobecňovať jazykovo-komunikačné podmienky spontánnych komunikačných aktov.

V naznačených súvislostiach popri modeli komunikačného útvaru svojho času zaujalo pozornosť i jeho pomenovanie *hovorená podoba slovenčiny v meste* (HPSM; Patráš, 1990). Dostalo sa aj do pojmového inštrumentária príbuzných, súbežných či nadväzujúcich prác. V odbornom kontexte sa aspoň synonymicky uplatňuje dodnes (pozri napr. Kralčák, 2008; Urbancová, 2007; Luptáková, 2009). Jeho silnými stránkami popri priamej nadväznosti na združené pomenovanie zo 60. rokov *hovorená podoba spisovnej slovenčiny* sú styčné body so stratifikačnými modelmi národného jazyka. V neposlednom rade totiž poukazuje na vždy osobité usporiadanie a využitie participujúcich variet, závisiacich od mimoverbálnych dorozumievacích podmienok. Sprievodnou pohnútkou je preto po odstupe dvoch desaťročí zvážiť, príp. prehodnotiť výpovednú silu modelu s pomenovaním a využitie ich metodologického potenciálu pri ďalších výskumoch svojho druhu.

V 80. rokoch pod vplyvom „parolizácie“ jazykovedy a vzrastu interdisciplinárne koncipovaných bádaní sa uskutočnili ďalšie výskumy hovorenej/ústnej podoby komunikácie. Hoci nešlo o inštitucionálne vystúpenia, dosiahli sa presvedčivé, vedecky zaujímavé výsledky. Nateraz ostatné reflexie na uvádzanú etapu a jej význam nájdeme v jubilejnom zborníku na počesť S. Ondrejoviča *Jazyk a jazykoveda v pohybe* (2008).

In: ***Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.*** **Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4**

Na plodné výskumné obdobia a neustále pútavä problematiku sa v roku 2006 rozhodla koncepčne nadviazať časť príslušníkov Banskobystrickej sociolingvistickej školy.[1] Programová platforma interdisciplinárne osnovaného projektu bola predstavená na prahu výskumného obdobia (Findra, 2007). Z hľadiska nadväznosti a možnosti porovnávať výsledky pozorovaní na diachrónnej osi je dôležité, že jednou z rešpektovaných metodických zásad pri aktuálnych výskumoch hovorenej komunikácie je rozčlenenenie výskumného areálu na tzv. územné výskumné body. Vo vybraných mestách centrálnej časti Slovenska sa završuje terénny výskum. V spolupráci s respondentmi sú okrem živých komunikátov súbežne získavané aj výpovedne cenné dotazníkové podklady. Jedným z výskumných bodov sa opätovne stala aj Banská Bystrica.

Súhrnne povedané: poslaním štúdie sa stáva kontrastívne poukázanie na stav, úroveň a vývinové zmeny bežnej hovorenej komunikácie (na príklade Banskej Bystrice) v časovom rozpätí dvoch desaťročí. Obraz zjednocuje tieto okolnosti: metodologické zdroje doterajších bádaní svojho druhu, teoretické premisy vedeckého grantového projektu a vyústenie oboch faktorov do niekoľkých námetov na analýzy, interpretácie a zovšeobecnenia. Účel rámujú sociálno-priestorovo podmienené súradnice *spoločenské/všeobecné – individuálne/špecifické* a časovo načrtnutá dvojica *návraty – perspektívy*. Zámer sa mieni naplniť v predstavení ďalších možností na moderné, exaktné, najmä však reálne spoznanie dynamiky ústneho dorozumievania vo vymedzenej komunikačnej sfére.

Súhru uvedených okolností možno znázorniť v **schéme č. 1**:

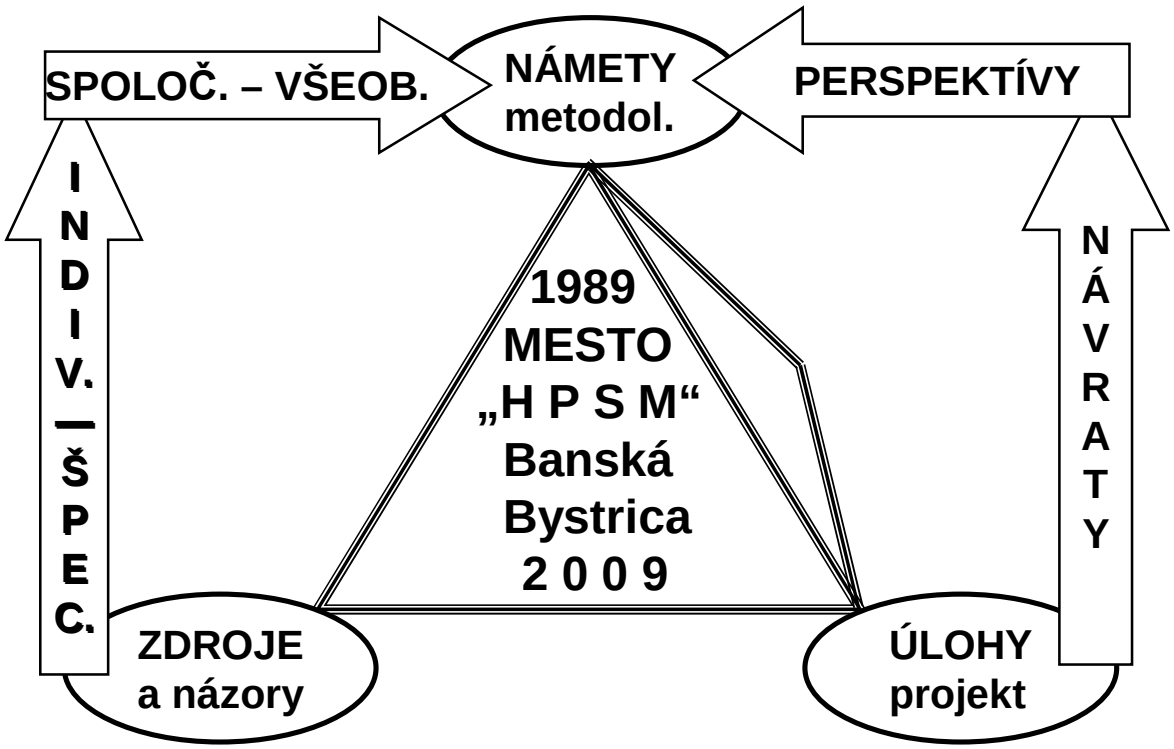

[1] Projekt Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied VEGA č. 1/4713/07 *Dynamika spoločenských zmien a stratifikácia slovenčiny.* Zodp. riešiteľ J. Findra. Riešiteľské obdobie január 2007 – december 2009.

In: ***Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.*** **Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4**

Pri sledovaní cieľa vychádzajme z prvej okolnosti. Zo všeobecnometodologického hľadiska sa výskumy zo 60. rokov kontinuálne opierali o languové štruktúrno-systémové jazykové charakteristiky. Základnou úlohou výskumného programu bolo sledovať napätie medzi spisovnou a nárečovou dorozumievacou formou (útvarom) v tzv. mestskej reči. Na zhodnom metodologickom pozadí sa uskutočňovali výskumy jazyka mesta/„městské mluvy“, príp. „běžně mluveného jazyka“ v českých podmienkach v 70. rokoch a na počiatku ďalšieho desaťročia.

V súvislosti so stratifikačným modelom slovenčiny s oporou o termín-pojem *národný jazyk* podľa J. Horeckého z konca 70. rokov, s rozvojom parolovej lingvistiky a interdisciplinárnych prístupov, sémantizáciou a pragmatizáciou jazykovedy sa vo výskumnom dotyku s tzv. jazykom mesta ocitol text (komunikát, diskurz, o*bsahovo-pragmatická jednotka* – pomenovanie a pojem pozri Kořenský a kol., 1999). Metodologický posun sa objavil aj v pozorovaniach ústnej komunikácie v slovenských podmienkach. „Stratifikačné skúsenosti“ sa obohacovali o pokusy viacrozmernejšie analyzovať a interpretovať živé komunikáty ako vzťah medzi výrazovou stránkou bežnej spontánnej komunikácie a sociodemografickými črtami jej nositeľov či používateľov. Presvedčivou základňou dynamického interpretačného prístupu sa stala reč, ponímaná ako proces s jej sociálnym kontextom, a to v komplexnosti a zároveň nehotovosti (aplikáciu medziodborových analytických procedúr pozri Kořenský a kol., 1999). Účinný posun a prínos tak badáme v neodčleňovaní klasických dichotómií l*angue – parole*, ale v ich „kriticky tvorivom“ prepojení.

K rozhraniu 80. a 90. rokov, t. j. z čias akcelerujúcich interdisciplinárnych bádaní, sa hlási aj výskum hovorenej podoby slovenčiny v Banskej Bystrici (Patráš, 1990). Výstupným počinom sa stala už spomínaná dizertačná práca. Nikdy nebola publikovaná tlačou, na jej platforme však boli najmä v rokoch 1990 – 2000 spracované viaceré vedecké štúdie, predstavené doma a v zahraničí[2]. Na všetky počiny jestvuje niekoľko desiatok zaregistrovaných odvolávok

Hoci nie je obvyklé navracať sa po rokoch k juveníliám, naviac k vlastným raným prácam, ba „návrat k prvému autorskému obdobiu“ (1987 – 90) sa môže ponímať ako nepríliš kritické sebaprezentovanie, exkurzy tohto druhu nesledujú podobný cieľ ani v štúdii. Mienia sa stať solídnym východiskom na kontrastívne naznačenie stavu bežnej hovorenej komunikácie v zhodnom výskumnom objekte (Banská Bystrica) po generačnom odstupe dvoch desaťročí. Autorovi sa takýto koncept priam ponúka. Ako člen výskumnej zostavy, venujúcej opätovnú pozornosť tzv. jazyku mesta/mestskej reči, pri uzatváraní fázy terénnych výskumov v rámci rozpracovaného vedeckého projektu má naň veľmi vhodnú príležitosť.

Porovnávanie jazykovej situácie v relatívne totožnom výskumnom bode sa ukazuje byť výhodným z viacerých hľadísk. Okrem spoznania aktuálneho stavu v dorozumievaní kontúruje potrebný vedecký pôdorys, vyhovujúci či priam zodpovedajúci požiadavkám moderných interdisciplinárnych bádaní so sociolingvistickou orientáciou.

Metodologickým základom prístupu k analýzam v prvom období bolo uvedomenie si dynamiky medzi pólmi konštantných (modelovosť – gnómickosť) a premenných (spontánnosť – aktualizovanosť) determinantov v rečovej komunikácii obyvateľov mestskej aglomerácie. V uvedených limitách sa stupňovito radia a aktivizujú dynamizujúce potencie jednotlivých jazykových rovín. V komunikátoch obyvateľov mesta – príslušníkov rozmanitých vekovo, vzdelanostne, sociálne, profesne a i. vydelených skupín – sa uplatňujú prirodzene protirečivé spôsoby prirodzeného dorozumievania. Segmentačno-diferenciačné trendy posilňujú stupeň (povedomie) normovanosti v reči; nivelizačno-integračné trendy zasa podporujú variačný potenciál v jazyku (**schéma č. 2**; Patráš, 1990, s. 256):

---

[2] **http://www.juls.savba.sk/slovenski_jazykovedci/1986-1995/Patras,%20Vladimir.html** (14-10-2009)
http://www.juls.savba.sk/slovenski_jazykovedci/1996-2000/Patras,%20Vladimir.html (14-10-2009)

In: *Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.* Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4

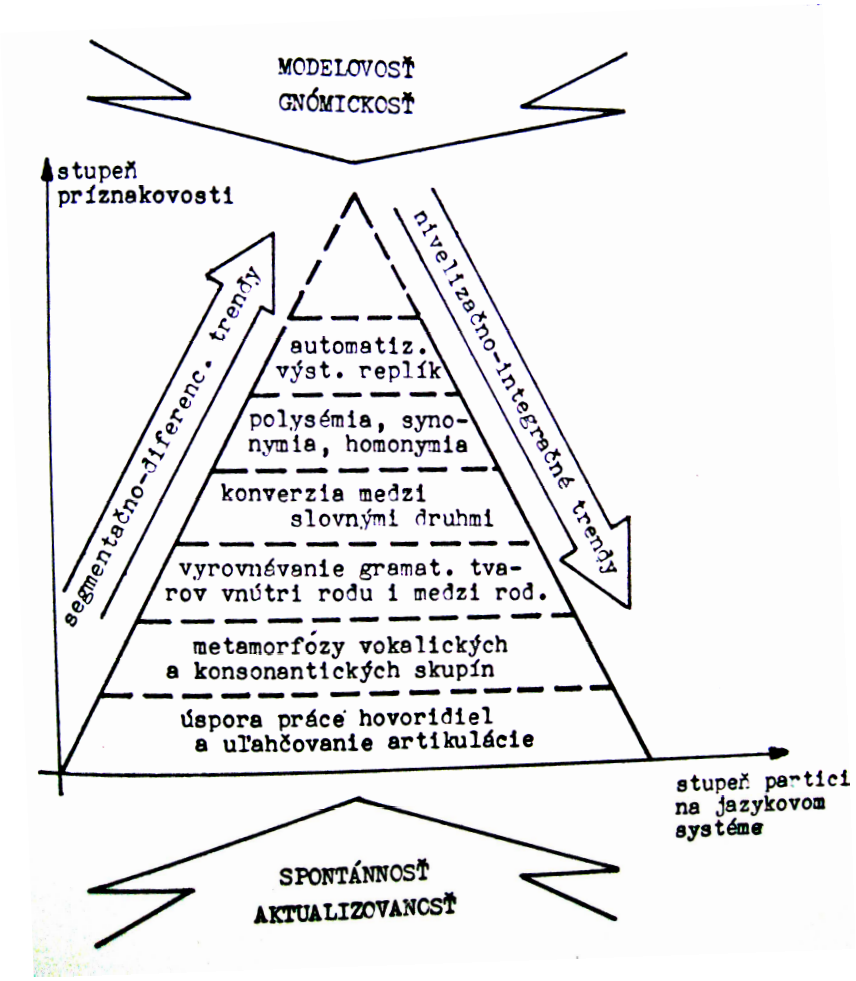

V operatívnom, nikdy nie hotovom vyvažovaní oboch línií sa nachádza jeden z hĺbkových zdrojov vnútornej dynamiky hovorenej podoby slovenčiny v meste, ústiaci do reálneho povedomia o jestvovaní prinajmenšom jej troch komunikačných noriem. Normy sa dominantne aktivizujú na základe generačnej príslušnosti hovoriacich (v sociálnom, nie fyzicko-individuálnom ponímaní; Patráš, 1991). Pravdaže, v prvom výskume sa síce rešpektovali, ale dôkladne nepresňovali vzťahové siete medzi výrazom (výberom, usporiadaním a využitím súčastí rečového inventára *ad hoc*) a sociodemografickými charakteristikami komunikantov. Výsledky úsilia sa zaradili do výskumnej línie, ktorá sa ďalej sledovala ešte do polovice 90. rokov. V slovenskom kontexte podobne postupovali napr. Slančová – Sokolová, 1994; v českých podmienkach boli podobne ladené programy predstavené v zborníkoch *K diferenciaci současného mluveného jazyka*, 1994; a Bogoczová et al., 2000. Vďačný a prístupný predmet vedeckej pozornosti vo víre čias postupne prevrstvili iné, občas aj atraktívnejšie záujmy. Výskumy bežnej komunikácie tak napriek vypracovanej metodike, priaznivému metodologickému ovzdušiu a zdôrazňovaniu ich potrebnosti utíchli.

K stavu v 80/90. rokoch – od 60. rokov a *pars pro toto* cez priezor dizertácie (Patráš, 1990) – možno kondenzovane uviesť niekoľko hodnotiacich poznámok. Výskumy stavali svoj úspech na precíznosti, metodologickej čistote a nosnosti opozitných kategórií *štruktúra – systém, centrum – periféria, konštanta – premenná, invariant – variant, norma – narúšanie normy*, na interpretačnom ukotvení v jazykových rovinách a na značnej jednoodborovosti s oporou v lingvistike. Na základe reálnej komunikačnej praxe bol hodnoverne zistený a

In: ***Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.*** **Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4**

predstavený miestny/regionálny úzus. Organizované vybudovanie spoľahlivých textových súborov (audiozáznamov) a ich minuciózny opis sa potvrdili v role presvedčivej argumentačnej základne. Opis pritom ťažil z kontrastu najvýraznejších variet ako odrazu rozdielov medzi mestom a vidiekom. Výsledky avizujú konštituovanie uvoľnenejšieho ústneho dorozumievacieho variantu, obvykle s výraznejším regionálnym diferencovaním – „hovorovej slovenčiny“, resp. štandardnej variety slovenčiny.Vcelku utvárajú priestor na porovnávanie starších a novších bádaní s predpokladom opakovane sa výskumne navracať do už prebádaných lokalít.

Konštatácie sa stali aj ideou a koncepciou na prípravu, uskutočnenie a vyhodnocovanie prebiehajúcich výskumov (k projektu VEGA pozri Findra, 2007; potenciálny referenčný rámec na výskumy Patráš, 2008). Na jednom z hlavných miest aktuálnych pracovných úsilí nespočíva ani tak samotné pomenovanie dorozumievacieho útvaru. Skôr ide o zreteľné identifikovanie jeho súčastí v synchrónnej dynamike a lokalizovanie ich mimoverbálnych zdrojov.

Pri porovnávaní končiacich výskumov so staršími úsiliami vyvstávajú determinanty dvojakého druhu. K vlastným jazykovým (vnútrosystémovým a komunikačným) okolnostiam sa priraďuje vzrastajúca „hovorová“ príznakovosť fonickej a morfologickej roviny, registrovanie a viacúrovňové hodnotenie variantov v ústnom dorozumievaní, rešpektovanie „tlaku“ neverbálnych podmienok a ich schopnosti ovplyvňovať úzus/normu v príslušnej komunikačnej sfére s oporou o sociodemografické mapy respondentov. Všetky znaky pôsobia v dynamických väzbách s rozmanitými konkurenčnými ambíciami, hierarchickým usporiadaním a najmä ambíciami primerane, bezporuchovo napĺňať komunikačné zámery a ciele hovoriacich. K vonkajším okolnostiam sa radia technologické podmienky. Oproti minulosti sa získavajú výhradne digitalizované audiozáznamy spontánnych komunikátov s transkribovaním reprezentatívnych súčastí podľa dohodnutej kódovej sústavy. Dôležitá je možnosť ich exaktného spracovania v počítačovom prostredí[3] vrátane spolupráce s oddelením Slovenského jazykového korpusu JÚĽŠ SAV v Bratislave, budujúcim Slovenský hovorený korpus[4], a súbežné porovnávanie a overovanie analytických konštatácií s anketovými podkladmi. Na priesečníku uvedených okolností sa ako hlavný, cenný, nie nedosiahnuteľný cieľ ukazuje poznanie synchrónneho stavu a úrovne bežnej komunikácie vo vymedzených prostrediach a lokalitách s jej dynamickým stratifikačným potenciálom.

Navráťme sa prostredníctvom **schémy č. 3** (Patráš, 1990, s. 32) ku konglomerátnemu modelu hovorenej podoby slovenčiny v meste a do času jeho vytvorenia. Na potvrdenie zmyslu a poslania štúdie je potrebné porovnať hlavné sociokomunikačné črty a trendy, ktoré sa v komunikačnej sfére každodenného života obyvateľov konkrétneho mesta ukazujú ako synchrónne príznakové.

---

[3] Voľne prístupné webové programy, napr. *Speech Filing System* – **http://www.phon.ucl.ac.uk/resource/sfs** alebo *Praat: Doing Phonetics by Computer* – **http://www.fon.hum.uva.nl/praat** (oba 17-10-2009)

[4] **http://korpus.juls.savba.sk**; **https://data.juls.savba.sk/oral** (24-10-2009)

In: ***Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.*** **Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4**

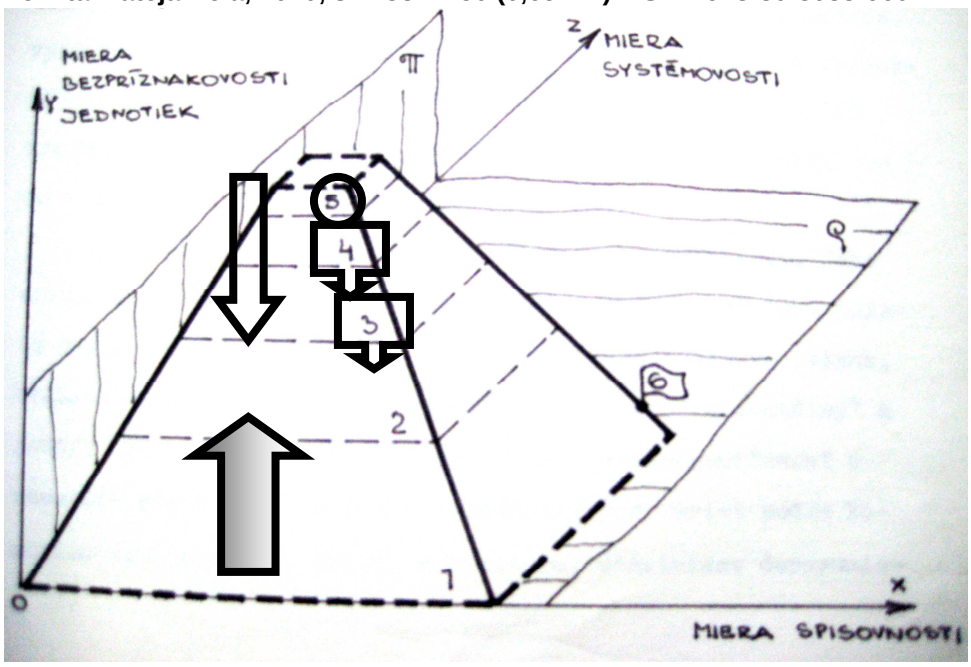

Štruktúra modelu HPSM:

1 ← ústna podoba spisovnej (kodifikovanej) slovenčiny
2 ← hovorená podoba spisovnej slovenčiny (formujúca sa „hovorová slovenčina“)
3 ← dialekty (polodialekt, regionálny dialekt, interdialekt) a sociolekty
4 ← čeština a zložky iných jazykových systémov (maďarčina, nemčina, ruština, angličtina, ..., jidiš, rómsky jazyk)
5 ← idiolekty
6 ← hovorená podoba slovenčiny v meste (HPSM)

Po vstupných analýzach[5] sa ukazuje, že oproti stavu v 80. – 90. rokoch sa po 20 rokoch v hovorenej komunikácii v Banskej Bystrici funkčne posilňuje ústna prestížna spisovná varieta národného jazyka (úroveň 1, tzv. školská slovenčina, a 2). Tento poznatok je výraznejší v spoločenstvách strednej a staršej generácie hovoriacich, teda komunikantov nad 41 rokov, a to už bez priveľkých rozdielov vo vzdelanostnom zázemí. Vzrast miery dôležitosti a zástoja spisovnosti v HPSM na obmedzenej ploche tejto štúdie nateraz kondenzovane odôvodnime v prieniku niektorých vonkajších (extralingválnych) okolností.

Na hlavnej pozícii sa ocitajú reflexy solídnej úrovne vzdelávania v slovenčine ako materinskom jazyku v časoch, keď jeho nositelia/používatelia z „mestotvornej“ skupiny podliehali pravidelnej školskej dochádzke na základnom a strednom stupni.

Ako druhý iniciátor expanzie pásma spisovnosti (hovorenosti, hovorovosti) sa ukazuje rozmach mediálnej komunikačnej sféry s jej trendmi a ráznym vrastaním do verejného i osobného života prostredníctvom tzv. nových médií. V dôsledku toho sa priam pred našimi očami a s naším pričinením reprofilujú hranice ústnosti (bližšie pozri Patráš, 2009). Uvedená sociodemografická skupina komunikantov spravidla pozná a využíva aj miestny komunikačný úzus vrátane tradičného nárečia. Uvedomuje si však vzťah medzi pólmi oficiálnosť – polo-/neoficiálnosť komunikačnej situácie a podľa komunikačných potrieb účelne prechádza do

[5] Predmetom na prvotné zistenia sa stal súbor digitalizovaných audiozáznamov s celkovým rozsahom (bez vyfiltrovania nepoužiteľných pasáží) 300 minút a 81 vyplnených anketových zostáv. Výskumné podklady pochádzajú z obdobia september 2008 – júl 2009.

In: *Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.* Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4

zodpovedajúcej variety. Mieša, resp. strieda kódy podľa aktuálnych neverbálnych podmienok a požiadaviek.

Markantnejšie „mestské“ javy sa obmedzujú na segmentálnu a intonačnú rovinu. Prirodzene, presahujú do niektorých syntaktických štruktúr, najmä do súvetí a súvetných komplexov. Slovná zásoba sa popri znižovaní zástoja tradičných nárečí stále viac nasycuje sociolektmi, najmä profesionalizmami a slangizmami vrátane makaronizovaných inojazykových komponentov.

Trend zosubjektívňovania, verbálneho expresivizovania, „zhovorňovania“ komunikácie smerom k mladším vekovým skupinám sa zrýchľuje. Časť tzv. školskej generácie (15 – 21-roční komunikanti) už nezriedka nerozlišuje (nevie – nemôže – nemieni – odmieta vnímať?) vertikálne, t. j. sociokomunikačné úrovne medzi účastníkmi komunikačných aktov. Aj v interakciách mimo pásma neoficiálnosti sa pokúša uplatňovať uvoľnený, žoviálny, pritom generačne unifikovaný spôsob výstavby komunikátov. Tu je namieste ako podporný argument inšpiratívna, postojovo motivovaná myšlienka, ktorá sa viaže k uvoľnenosti prejavu. Ak hovoriaci nekomunikujú v súlade s kodifikáciou, nemusí to ešte nevyhnutne znamenať, že nevedia, ako hovoria. Môžu používať kód, ktorý považujú za spisovný; norma ich vyjadrovania sa teda môže líšiť od kodifikovanej normy (Chromý, 2009, s. 254).

Ukazuje sa, že pričinením synergických efektov sa po generačnom posune upravujú aj podiely jednotlivých vrstiev v mestskom komunikačnom konglomeráte. Ostatne, koncept z 90. rokov s týmto trendom počítal (pozri schému č. 2). Dnes však už nie je celkom namieste uvažovať o expanzívnych idiolektoch (úroveň 5). Zmenšuje sa totiž ich akčný rádius, zapríčinený posilňovaním iných úrovní. Idiolekty sa aj pôsobením médií krátkodobo aktivizovali v časoch spoločenských zmien na pomedzí 80. a 90. rokov; dnes už ide o okrajové záležitosti. Ako reálnejšia sa ukazuje byť aj zmena horizontálnej orientácie inojazykových komponentov (úroveň 4) na vertikálnu, prierezovú rovinu, zasahujúcu všetky zúčastnené úrovne. Do konglomerátneho modelu na vyprázdňované miesta by hypoteticky mohla vstúpiť ďalšia varieta; pracovne ju nazvime „e-slovenčina“.

Pravdaže, analýzy a argumentácie sa postupne spresňujú, a tak si nárokujú na zvyšovanie svojej výpovednej hodnoty. Skromnou ambíciou (nielen, ale aj) tohto príspevku je na konkrétnom príklade potvrdiť náhľad o potrebe hľadať a nachádzať princípy procedurálne poňatej, komplexnej teórie predpokladov rečovej činnosti na základe stále platných teorém klasickej štruktúrnej lingvistiky, všeobecnej teórie systémov, kybernetiky, logicko-matematických aparátov a filozofie (Kořenský, 1998, 2008). Doplňme, že takto môže obhájiť svoje výsadné postavenie v systéme vied aj samotná jazykoveda. V posilňovaní či vystužovaní nadobudnutých poznatkov interdisciplinárnymi a explanačnými prístupmi spočíva metodologický odkaz minulých a výzva dnešných a budúcich výskumov bežnej hovorenej komunikácie.

LITERATÚRA

BOGOCZOVÁ, Irena et al. 2000. *Tváře češtiny.* Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity. 132/2000. 256 s. ISBN 80-7042-566-0

FINDRA, Ján. 2007. Program výskumu rečovej praxe v ústnej verbálnej komunikácii. *Slovenská reč*, 72, 2007, s. 257 – 269.

CHROMÝ, Jan. 2009. Postoje k jazyku, technika spojitých masek a čeština. *Naše řeč,* 92, 2009, č. 5, s. 252 – 262.

Jazyk a jazykoveda v pohybe. Na počesť Slavomíra Ondrejoviča. 2008. Ed. S. Mislovičová. Bratislava : Veda, vydavateľstvo SAV, 2008. 572 s. ISBN 978-80-224-1026-7

In: *Odkazy a výzvy modernej jazykovej komunikácie.* Zborník príspevkov zo 7. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 23. – 24. 09. 2009 v Banskej Bystrici. Ed. J. Klincková. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2010, s.. 138 – 150 (0,65 AH). ISBN 978-80-8083-960-4

K diferenciaci současného mluveného jazyka. 1994. Sborník prací z mezinárodní vědecké konference (Ostrava, září 1994). Ved. red. D. Davidová. Ostrava : Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1994. 219 s. ISBN 80-7042-438-9.

KOŘENSKÝ, Jan. 1998. Okolnosti, předpoklady a zásady zkoumání řeči z hlediska komunikativního. In: *Proměny myšlení o řeči*. Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1998, s. 108 – 114. ISBN 80-85599-38-8

KOŘENSKÝ, Jan. 2008. Proměny myšlení o řeči na rozhraní tisíciletí. In: *Člověk – jazyk – text*. Sborník z mezinárodní lingvistické konference konané u příležitosti životního jubilea prof. PhDr. Jana Kořenského, DrSc. České Budějovice 18. – 22. září 2007. Ed. A. Jaklová. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2008, s. 15 – 19.

KOŘENSKÝ, Jan a kol. 1999. *Komplexní analýza komunikačního projevu a textu*. 3. vyd. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 1999. 150 s. ISBN 80-7040-363-2

KRALČÁK, Ľubomír. 2008. Sociálno-komunikačné aspekty hovorenej podoby slovenčiny v médiách. In: *Hovorená podoba jazyka v médiách*. Ed. Ľ. Kralčák. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa – Filozofická fakulta v Nitre, 2008, s. 23 – 35.

LUPTÁKOVÁ, Viera. 2009. *Interdisciplinárny výskum hovorenej komunikácie v strednej generácii obyvateľov Liptovského Mikuláša*. [Autoreferát dizertačnej práce.] Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici, 2009. 23 s.

PATRÁŠ, Vladimír. 1990. *Hovorená podoba slovenčiny v Banskej Bystrici*. [Rkp. dizertačnej práce.] Banská Bystrica : Pedagogická fakulta, 1990. 274 s.

PATRÁŠ, Vladimír. 1991. Exponovanie komunikačných noriem v hovorenej podobe slovenčiny v meste. In: *Všeobecné a špecifické otázky jazykovej komunikácie*. Komunikáty z vedeckej konferencie konanej v Banskej Bystrici 3. – 5. septembra 1991. 2. diel. Ved. red. J. Findra. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta, 1991, s. 198 – 204.

PATRÁŠ, Vladimír. 2008. *Echo paradigmatickej zmeny* a ďalšie výskumy bežnej komunikácie. In: *Jazyk a jazykoveda v pohybe. Na počesť Slavomíra Ondrejoviča*. Ed. S. Mislovičová. Bratislava : Veda, 2008, s. 83 – 90.

PATRÁŠ, Vladimír. 2009. *Sociolingvistické aspekty elektronicky podmienenej komunikácie / Sociolinguistic aspects of electronically determined communication.* Studia Oeconomica. Vědecké monografie / Scientific monographs. Karviná : Slezská univerzita v Opavě – Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2009. 149 / 155 s. ISBN 978-80-7248-522-2

SLANČOVÁ, Daniela – SOKOLOVÁ, Miloslava. 1994. Variety hovorenej podoby slovenčiny. In: *Studia Academica Slovaca.* 23. Prednášky XXX. letného seminára slovenského jazyka a kultúry. Red. J. Mlacek. Bratislava : Stimul, 1994, s. 225 – 240.

URBANCOVÁ, Lujza. 2007. Fónická rovina mestskej reči Zvolena. In: *Zborník materiálov zo 6. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii Kontinuitné a diskontinuitné otázky jazykovej komunikácie.* Ed. P. Odaloš. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela – Pedagogická fakulta, Fakulta humanitných vied, 2007, s. 492 – 498.

Prof. PaedDr. Vladimír PATRÁŠ, CSc.
Fakulta humanitných vied UMB
P. O. Box 263
Katedra slovenského jazyka a literatúry
Tajovského 40
974 01 BANSKÁ BYSTRICA
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
Vladimir.Patras@umb.sk
http://www.fhv.umb.sk/app/user.php?user=patras
www.osobnosti.sk